

Lluís Companys, maçó

L'obsessió del règim militar del general Franco contra la maçoneria donà capítols històrics que recorden la repressió ferotge de la Inquisició contra les heretgies. Un exemple n'és un judici contra Companys, incoat el 1941, un cop assassinat.

Una altra imatge de Lluís Companys, escrivint en un llibre d'honor. El president de la Generalitat va ser acusat, una vegada mort, d'haver ertangut a la lògia Fènix de Barcelona.

La maçoneria fou un intent de transformar les mentalitats i aconseguir un major grau de llibertat i justícia en les relacions humanes basades sovint en la desigualtat, l'explotació i, en derivació, en l'oprobri i la inhumanitat. No és, doncs, gens casual que Lluís Companys, líder de les esquerres reals, enamorat —com a signe d'època— de les tertúlies, participi activament de la lluita emancipadora tan diferent de les esquerres de saló, de butxaques folrades i allunyades del compromís però amb desigs d'implicar-se, i ocupar, el poder polític com a continuació de l'econòmic.

La seva vinculació amb la maçoneria fou, doncs, sincera i realista. Tanmateix com han destacat estudiosos del moviment, fou escadussera. El pensament de Companys no deixa, tanmateix, de traslluir el comportament d'alguna de les realitzacions intel·lectuals que promourà: el diari, nom de ressonàncies bastant evidents, n'és un exemple *La Humanitat*, com les Edicions Llibertat o la revista *La Terra* tot i que els noms eren a l'ambient de l'època: *España nueva*, *L'Avénir*, *El poble català*...

El franquisme tingué una especial virulència contra la maçoneria

i n'arriba a crear una normativa de càstig i un tribunal especialitzat. Els fitxers que es recollien a Salamanca serviren per a proporcionar càrrecs a partir dels quals es podien castigar els implicats. Presentem ara l'expedient personal dins el fons de la maçoneria, conegut essencialment pel treball de P. Sánchez sobre la Lògia Lealtad i un nou expedient, encara, que sapiguem, no projectat socialment d'un nou judici, mort ja Companys, incoat el 1941 i que mostra la ferotgia de la repressió franquista, com la de la inquisició, que actuava contra crítics, encara que si-

Roja Jermi de Barcelona
164-26
Companyys

Le denuncia como masón Moanes
Moula Gurtos en su declara
ción retractación de fecha 29 de
Mayo de 1940.

Ver expediente en T.R.M.

17305-117
PRESIDENCIA DEL GOBIERNO
TRIBUNAL ESPECIAL
JUZGADO NUMERO 2.

Excmo. Sr.:
Tengo el honor de poner en co-
nocimiento de V.E. que en el día
de la fecha se incoar en este Juz-
gado sumario contra LUIS COMPANYYS
JOVER, con el número reseñado al
margen.

JUZGADO
8 AGO. 1941
NÚM. 339

Dios guarde a V.E. muchos años
Madrid, 28 de Julio de 1941.

EL JUEZ INSTRUCTOR,
Felipe D. Kraus

N.º 442
Rec. 20-8-941
Cont.

Excmo. Sr. Delegado del Estado para la Recuperación de
Documentos.- Salamanca.-

164-36
GENERALITAT DE CATALUNYA
PRESIDENCIA

Company Pere Herrera afiliado a la F.A.S.
Conseller de Sanitat i Assistència Social
C i u t a t

Benvolgut amic :
Us presento i recomano el portador senyor
Rafael Moreno Puyol, ja que cree de gran interès que tinguen
coneixement de l'assumpte que personalment us exposarè.
Amb una afectuosa salutació,

José Guzmán

Barcelona, 17 de febrer del 1937.

7305-117
PRESIDENCIA DEL GOBIERNO
TRIBUNAL ESPECIAL
PARA LA REPRISION DE LA MASONERIA
Y DEL COMUNISMO
SECRETARIA
Num.

SALIDA
- 6 DIC. 1941
Núm. 3047

1681
17-12-941
Cont.

Excmo. Sr.
Adjunto tengo el honor
de remitir a V.E. sumario numero 79
instruido por el Juzgado Especial nu-
mero 2 contra LUIS COMPANYYS JOVER y
compuesta de quince folios.-

Dios guarde a V.E. muchos años.
Madrid 26 de Noviembre de 1941
EL SECRETARIO GENERAL

José Guzmán

EXCMO. SR. VOCAL PROMOVIENTE DEL TRIBUNAL.-

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

El president al Pati dels Tarongers del Palau de la Generalitat. Al setembre de 1941 el fiscal va signar que la defunció de Companys era provada. L'acta de terminació que tancava el sumari proposava el sobreseïment definitiu de la causa "per mort del reu".

guin morts i en judicis sense defensa ni coneixement.

En el seu estudi sobre la lògia Lealtad, Sánchez manifesta que Companys no participava en absolut dels treballs maçònics tot i que s'hi inicià el 1922. A l'extens expedient, 88 pàgs. hi figuren documents publicats hi ha material digne de ser divulgat detalladament. Coneixíem que havia estat exaltat al grau de segon però que la promoció no s'arribà a materialitzar. No anava a les reunions i hom ho admestia per la tipologia del seu treball. Hi ha cartes de recomanació i de felicitació, però la realitat de la documentació no deixa entreveure una implicació intensa.

Les dades són tanmateix rellevants. En la fitxa maçònica de l'any 1927 s'indica –i es reproduïx a la primera pàgina del dossier (AHN.SGC. 1-A-176)– que és membre del primer grau, nascut l'1-I-1885 (sic), advocat a Barcelona i iniciat el 2-III-1922 en la lògia número 6 Lealtad i escrit a mà (i en castellà): "Aquest germà no assisteix a treballs i el taller ha admès en data molt anterior els motius que hi adduïren." En una altra fitxa del 1934 es destaca que segueix en el grau 1, que té 39 anys (sic), és casat i resideix a Barcelona.

El 29 de març de 1940 Manuel

Mullen Garzón el denuncia com a maçó, segons consta al foli 18 fent referència a la lògia Fènix de Barcelona. L'1 de juny del mateix any és Mariano Blanco Perdiguero qui el denuncia. El dia 23 de juny del mateix any 1940 el Tribunal Especial para la Represión de la Masonería y del Comunismo (TERMC), mitjançant l'Oficina Provisional de Salamanca, indica al president del tribunal que s'obre expedient número 730 (liligall 147) a Lluís Companys i José Gómez Hernández, cap de la Sección Especial de Recuperación de Documentos el 15 de juliol de 1941 certifica: "Existeix un escrit dirigit per la Logia Conde de Aranda número 97 de Madrid amb data del 13 d'agost de 1934, al gran mestre de la Gran Logia Regional Catalana, en què diuen, 'facci arribar la felicitació de l'esmentada lògia al germà Luis Companys per l'actuació altament masònica en defensa dels drets dels humils.' I perquè consti s'expedeix el present a Salamanca ..."

De Barcelona, el fiscal instructor delegat de la "Causa General de Barcelona y Provincia" envia al president del TERMC un ofici amb una carta del 6 d'abril del mateix 1934 de la gran Logia Unida Regional del Noroeste de España de la Federació del Gran Orient Espanyol. La maquinària fa que el

secretari del Tribunal Especial (TERMC) trameti a Salamanca una petició d'antecedents. La petició del 10 de juliol de 1941 es contestada cinc dies després i el delegat l'envia fent anotar només que "l'individu en qüestió no s'ha retractat segons determina la Llei de Presidència de Govern de l'1 de març de 1940."

A Madrid s'obre el 17 de juliol de 1941 el sumari número 79 contra Luis Companys Jover. Als antecedents documents (liligall 176) hi detectem la motivació. És la còpia de dos missatges –del 1934 i 1936) on s'al·ludeix a la "fervent felicitació pel formidable triomf que us ha atorgat la més pura representació de la voluntat ciutadana". La carta anava adreçada el 19 de febrer de 1936 al Penal de Puerto de Santa María, on Companys complia condemna pels fets d'octubre i d'on sortirà amb l'amnistia dictada i una rebuda multitudinària pel camí. Una altra carta era una felicitació de la Logia Conde de Aranda, durant l'estiu del 1934 arran la polèmica per la Llei de Contractes de Conreu i que acabarà amb la revolta de la Generalitat de l'octubre. Hi ha diversos documents més: una carta de Lluís Companys, en paper de presidència de la Generalitat, que adreça a Pere Herrera, conseller de Sanitat, presentant i recomanant R. Moreno, etc.

El secretari tramet 15 folis del sumari 79 i el primer document és l'eixida número 5.130 del *Libro Secreto de la Dirección General de Seguridad*, que demana a Salamanca "tots els antecedents maçònics que puguin existir als arxius" sobre Companys, del qual només es diu que és advocat. Això es fa i la Delegación Nacional de Servicios Documentales copia el contingut essencial de catorze documents que constitueixen el procés que presentem en aquest suplement. Tot seguit el resum escrit de vint-i-cinc referències, moltes de les quals duplicades que consten en un altre fons (són el 2205 i 929 respectivament). S'hi adjunten tres fulls editats amb discursos de Companys: "El president de Catalunya dice..." (discurs del 1 de març de 1938 al Parlament), l'al·locució

SECRETO

DIRECCIÓN GENERAL DE SEGURIDAD
REGISTRO GENERAL
26 ABR 1949
5130
SALIDA NO. 5130
DEL LIBRO SECRETO

MINISTERIO DE LA GOBERNACIÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE SEGURIDAD
Comisaría General Política Social

MUY URGENTE

164-26

23 ABR 1949

Ref. Sec. Segunda: N.º 22.
Exp. 10836.

Ruego a V.I. se digne dar las órdenes oportunas a fin de que se remita a este Centro directivo, COPIA de cuantos antecedentes masónicos puedan existir en los Archivos de esa Delegación Especial de su digno cargo relativos a LUIS COMPANYYS JOVER, abogado de Barcelona, sin más datos de filiación, que aparece afiliado a la Loggia "Lealtad", de Barcelona, y en caso negativo, documento que así lo haga constar.

Dios guarde a V.I. muchos años.
Madrid 26 de abril de 1949.
EL DIRECTOR GENERAL
P.D.
P. EL COMISARIO GENERAL

DELEGACION NACIONAL DE SERVICIOS DOCUMENTALES
REGISTRO GENERAL
ARANDA 2 3034
FECHA 27 de ABR 1949

SA. DA
Re. 3.201
Fecha 28-4-49

ENVIADA
Re. 0001
Fecha 27-4-49

Ilmo. Sr. Delegado Nacional-Director General de Servicios Documentales.-
SALAMANCA

164-26-11111
A. L. G. D. G. A. D. U. N.º 462
R. A. 60.1934
FAMILIA ESPAÑOLA

32

MASONERÍA UNIVERSAL

LA RESP. LOG. CONDE DE ARANDA, N.º 97
DE LA OBEDIENCIA DE LA GRAN LOGIA ESPAÑOLA
AL ORIENTE DE MANTUA CARPETANA

Vall. de Madrid 12 de agosto de 1934 (e. v. v.)

DIRECCIÓN POSTAL LATOMIA APARTADO 489

Al Just. G. Maest. de la G. Log. Reg. Catalana

ENVIA S. F. U.

Muy Resp. G. Maest. y V.º. Cos.:

Este taller, a voz unánime, ha tomado el acuerdo de dirigirse a vos para que masónicamente y por el procedimiento que estimo más adecuado, hagáis llegar a nuestro poder: honor. Luis Companyys Jover la autografiada solicitud de este grupo de masones, por su actuación, que estimamos altamente dignificadora en defensa de los derechos de los humildes. Grande sería nuestra satisfacción, si este acuerdo logra ser a dicho querido herman: algún aliento para proseguir en la gran obra emprendida.

Recibid V.º. G. Maest. y V.º. Cos. el air. frat. y ofe. de paz
El her. acud. Lapata
El her. Maest. Sabayote

A.4623637
uno

PROVIDENCIA

Excmo. Sr. General Saliquet
VOCALES:
" González Oliveros
" General Borbón
" Ulibarri

En Madrid a diez y siete de Julio de mil novecientos cuarenta y uno.
Por dáda cuenta del expediente referente a LUIS COMPANYYS JOVER, el Tribunal acordó a Luis Companyys Jover, de los adscritos a este Tribunal a los efectos de incoación de sumario.
Lo mandó el Tribunal y firma el Excmo. Sr. Presidente de lo que yo el Secretario doy fe.

Luis Saliquet

DILIGENCIA.- Al siguiente día se cumplió lo ordenado por el Tribunal, doy fe.

A.4386338
uno

PROVIDENCIA

Juez Sr. R. Franco.

En Madrid, a veintiocho de Julio de mil novecientos cuarenta y uno.
Por recibidas las precedentes diligencias referentes a LUIS COMPANYYS JOVER, elévase a sumario incoado por la Superioridad, y comuníquese al Tribunal, Fiscofía y Delegación del Estado para la recuperación de Documentos; expídase exhorto al Decano de los Juzces de primera Instancia de Barcelona para que realice la certificación de defunción del inculcado.
Lo mandó y firma el Sr. J.º. Doy fe.

Jefe R. Franco

DILIGENCIA: Seguidamente se cumplimentó lo acordado, quedando registrado el presente sumario con el número setenta y nueve en el libro correspondiente. Doy fe.

sobre la guerra en doble edició en francès i anglès i el discurs de record i homenatge a Macià del 27 de desembre de 1936 a Belles Arts. Tanquen l'expedient unes fitxes i la referència de la denúncia com a maçó presentada per José Agustín Arbós Buxó, el 3 de maig de 1940. Arbós era maçó de la lògia Resurrecció de Barcelona.

Companys: jutjat per maçó el 1940. En la recerca de nous documents sobre la vida de Companys el setembre de 1997 vàrem obtenir de l'AHN.SCG (Salamanca) còpia dels dotze folis que constitueixen el sumari 79 incoat el 28 de juliol de 1941 i tancat el 17 de setembre del mateix any contra Companys. El lligall, en realitat, el constitueixen vint pàgines que corresponen a diverses diligències, documents, actes, etc. que comentem i reproduïm en algun cas. El nombre de documents i el de paginació no sempre és coincident.

Obre el sumari la carta de petició de recomanació de la lògia barcelonina del Noreste de España —que la Causa general havia tramès a Salamanca—. Tot seguit la providència que constitueix el foli número 1 amb el general Saliquet de president i el general Borbón de vocal amb dos vocals més: González Oliveros i Uribarri —aquest darrer serà substituït per Pradera— avançat

el procés. El secretari Luis Lopena (?) signa que el Tribunal incoar sumari. Al foli, el tribunal demana antecedents a Salamanca i al foli tercer el delegat de la secció de Servicios Especiales de la Delegación del Estado para Recuperación de Documentos Marcelino de Ulibarri y Eguilaz comunica (15-VII-1941) “que l'individu en qüestió no s'ha retractat segons la Llei de Presidència del Govern de l'1 de març de 1940”. El foli conté una certificació del contingut de la carta firmada pel Conde de Aranda. Al foli cinquè apareix una “providència” del jutge Rodríguez Franco, resolució en la qual Madrid (28-VII-1941) aixeca les diligències rebudes (els documents anteriors) en el sumari i demana la certificació de defunció de l'inclupat.

Noves dades sobre la mort. El 25 d'agost de 1941 el jutge Soriano Carpena tramita l'exhort sobre la certificació de l'acta de defunció i escriu que “es lliure i que es remeta amb total urgència a aquest jutjat”. Els folis 7 i 8 constitueixen la certificació de la mort de Companys per “hemorràgia interna traumàtica” el dia 15 d'octubre a les sis hores i quinze minuts. Esmenta que presenciaren l'execució com a testimonis Pedro Mirona Lamarca i Tomas Julián Martí. Es declara extingida, foli onze, l'ac-

ció penal per “mort del reu” (no es podia dur un cadàver a la presó a fer-li acomplir la pena) i el 8 de setembre de 1941 el fiscal signa que la defunció és provada. L'acta de terminació tanca el sumari, foli dotze dient: “es declara acabat el present sumari seguit contra Luis Companys Jover, i proposa el sobreseïment definitiu de la causa per mort del reu; remeteu a la Superioritat el sumari amb ofici atent, i poseu-lo en coneixement del Ministeri Fiscal.” Els generals i funcionaris signen el 3 d'octubre el tancament definitiu de les actuacions mitjançant.

El franquisme, però, no atura la seva labor. Companys fou castigat, en un altre judici del qual donàrem notícia en el nostre estudi sobre el consell de guerra. Aquest judici també mereixeria una edició facsímil. Es tracta del procés obert pel Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques, que afectà la seva memòria pública i els béns dels seus descendents. Fins el 1966 la seva família no pogué recuperar el piset que tenia en herència a Barcelona. Aquest va ser un altre dels molts processos que li van incoar a Companys pel seu compromís amb els “humildes”, amb Catalunya i amb la causa de la llibertat.

Josep M. Figueres

Agenda d'homenatges a Companys

Patronat Municipal de Cultura de Mataró Exposició “Lluís Companys, una vida de lluita”. Del 6 d'octubre a l'11 de novembre de 2000. Biblioteca Pública Pompeu Fabra (plaça Occitània, s/n) de Mataró.

Ajuntament de Mataró Biblioteca Pompeu Fabra. Taula rodona sobre Companys organitzada per l'Ajuntament amb la participació de Carles Sentís, Josep M. Figueres i Victor Alba. 11 d'octubre de 2000, 20 hores.

Ajuntament de Valls Teatre Principal. Conferència de Josep M. Figueres: *Lluís Companys, símbol de Catalunya*. Presentació per l'alcalde de Valls Jordi Castell. 13 d'octubre de 2000, 20 hores.

ERC “Homenatge al president Companys i a tots els immolats per la llibertat de Catalunya”. Acte escenificat a càrrec de Iago Pericot (direcció i muntatge), Agustí Ros (direcció de textos), Carles Pons (direcció musical), Joel Joan i Xavier Serrat (interpretació) i la presentació de Silvia Tarragona. També hi intervinran Heribert Barrera i Josep-Lluís Carod-Rovira. Dissabte dia 14 d'octubre, 22 h, Castell de Montjuïc de Barcelona.

Aj. d'Arenys de Mar i Ajuntament d'Arenys de Munt Biblioteca Fidel Fita. Conferència de J. M. Figueres: *Lluís Companys, símbol de Catalunya*. 15 d'octubre de 2000, 12 hores.

Ajuntament de Sant Cugat del Vallès Claustre del monestir. Conferència de Josep M. Figueres: *Lluís Companys, símbol de Catalunya*. Presentació per l'alcalde de Sant Cugat, Lluís Recoder. 15 d'octubre de 2000, 19 hores.

Generalitat de Catalunya Palau de la Generalitat de Catalunya. Acte institucional el 16 d'octubre del 2000

Projecció de *Companys Procés a Catalunya* Projecció de la pel·lícula al Canal 33, dia 16. Projecció del film a diverses poblacions com Sabadell, la Vajol, amb taula rodona amb la participació del director del film, Josep Maria Forn.

Comissió de Cultura. Ateneu Barcelonès Sala d'actes. Taula rodona sobre Companys a cura de: A. Barrera, J. Pomés, D. Díez i J.M. Figueres (noms pendents de confirmació). 17 d'octubre de 2000, 20 hores.

Ajuntament de Palamós Conferència de Josep Maria Figueres: *Lluís Companys, símbol de Catalunya*, 28 d'octubre de 2000. A la Biblioteca.

A.2978240
nuve

D. Enrique Saich (Acta suplente) Juez Municipal encargado del Registro Civil de Juzgado nº1 de Barcelona

Certifico: Que en el Registro civil de mi cargo, sección de defunciones tomo 89 folio 10 se encuentra la siguiente acta:

Número 746
Nombre y apellidos Luis Companys Jover
En la ciudad de Barcelona, provincia de la misma a las once horas se minutos del día quince de mil novecientos veintiseis, ante D. Enrique Saich (Acta) Juez Municipal suplente y D. Francisco Ferrer Secretario, se procede a inscribir la defunción de Luis Companys Jover de edad 58 años de natural de San Sadurn de Noya provincia de Lleida hijo de D. José y de D. Luisa domiciliado en seguera de núm. piso de profesión abogado y de estado casado
falleció en el Castillo de Montjuich día quince de noviembre a las once horas y quince minutos

PROVIDENCIA Juez Sr. Soriano Carpena.
Barcelona a treinta de Agosto de mil novecientos cuarenta y uno.
La precedente comunicación y certificación de defunción referente al inculpado Luis Companys Jover, unanse al exhorto a que se refieren y hallándose el mismo cumplimentado, repótese al Juzgado requirente, previo registro.
Lo mando y rubrica Su Señoría: coy fé

Diligencia.- Seguidamente se cumplió lo dispuesto: coy fé

Excmos. Señores Presidente. D. Agustín Fiol. D. Salvador G. Prunedá D. Anronko Peral.

AUTO.
En Madrid, a dieciséis de Diciembre de mil novecientos veintiseis y seis.
Resultando, que instruido expediente contra Luis Companys Jover, de Barcelona

al que se impuso la sanción de pérdida total de bienes y pasado a informe del Fiscal a efectos del Decreto de Indulto de diez de Noviembre último, informo que procede su aplicación.
CONSIDERANDO: Que teniendo en cuenta el contenido del Decreto de Indulto de diez de Noviembre de mil novecientos sesenta y seis, aplicable plenamente al presente expediente, y de conformidad con el mismo y lo informado por el Ministerio Fiscal.
SE DECLARA EXTINGUIDA la responsabilidad política de Luis Companys Jover, de Barcelona al que se le impuso la sanción de pérdida total de bienes en la parte pendiente de cumplimiento; librense las oportunas órdenes para su ejecución, cancelando las anotaciones preventivas de embargo, si las hubiere, y cuantas medidas precautorias pesen sobre los bienes del sancionado, con entrega al mismo, sus herederos o representantes legítimos, de los muebles, metálico y efectos que se hallaren trabados.
Así lo acordaron y firman los Excmos. Señores del margen, de que certifico

[Signatures]
Cumplido, y remitido al Juzgado de Ejecutorias.

DECRETO.-El presente expediente pase al Fiscal a los fines de aplicación del Indulto otorgado por Decreto de diez de Noviembre de 1966.-Madrid, a de de mil novecientos sesenta y seis.
Madrid, de de Diciembre de 1966.

DICTAMEN DEL FISCAL.
[Signature]

El Fiscal dice: Que procede aplicar el Indulto otorgado por Decreto 2824/1966, de 10 de Noviembre de 1966, a la sanción de pérdida total de bienes en la parte pendiente de cumplimiento que son 388.600,95 pts declarando extinguida la responsabilidad política de Luis Companys Jover de Barcelona notificándose al interesado o a sus herederos, y levantando los embargos y medidas precautorias que se hubieren acordado, con entrega en su caso, de bienes muebles y efectivo.
Madrid, a 3 de Diciembre de 1966.
PD.
[Signature]

JUSTICIA
T. N. R. P.
Caja 1282